

ИКОНОМИКАТА НА ЗНАНИЕТО И ИНТЕЛЕКТУАЛИЗАЦИЯТА НА БИЗНЕСА

Проф. д-р Йордан Василев, СА „Д. А. Ценов” – Свищов

***Резюме:** В съвременния свят на новите информационни и комуникационни технологии знанието е навсякъде около нас. Обществото и икономиката, в които живеем изискват знаещи и можещи хора, които се налага да работят и осъществяват своите идеи в качествено нова среда.*

Човекът като носител на знанията и уменията се превръща в основен фактор на конкурентоспособността и просперитета на всяко общество, дълбоко и системно преобразува стопанската теория и практика. Всичко това налага интелектуализация на бизнеса.

***Ключови думи:** икономика на знанието; информационно общество; интелектуализация на производството; интелектуализация на труда; интелектуализация на бизнеса.*

1. Въведение

В условията на икономиката, основана на знанието човешкият фактор и неговият запас от знания, умения, компетенции, навици, мобилност и мотивация се явяват главен източник на конкурентни предимства за фирмата. Акумулираните интелектуални способности и специфични знания на фирмения персонал служат за стратегическо повишаване на добавената стойност на производството, за високи доходи и изгоди. Освен това висококвалифицираният персонал притежава аналитични възможности за бързо и качествено изпълнение на поставените корпоративни цели и задачи, което придава гъвкавост и навременни действия на предприятието в съответствие с конкурентната ситуация.

В началото на ХХІ век човечеството навлезе в ново цивилизационно развитие – постиндустриалното общество. Определящи при него са новите информационни технологии, като основна суровина не са природните ресурси, а знанието, информацията. Създава се нова икономика, която представлява по-високо стъпало в историята на човечеството от индустриалната и се основава върху интелектуалните технологии.

2. Обществото и икономиката на знанието – нов цивилизационен модел на развитието

Постиндустриалното общество нееднократно е обявявано от Д. Бел като „общество на знанията (knowledge society)”. Той влага в това понятие твърде разнообразен смисъл, но точно разграничава ролята и значението на знанието от това на информацията. Според него информацията може да влезе в ролята на основен производствен ресурс на постиндустриалното общество, като знанието остава вътрешен източник на неговия прогрес.

Световната банка конструира четири основни „стълба” на икономиката, основана на знанието¹:

1. Благоприятна икономическа, институционална среда и управление за развитие на предприемачеството;
2. Добре развита информационна инфраструктура;
3. Съзидателен и добре обучен човешки капитал;
4. Национална иновационна система, която може да реализира продукти с високо съдържание на знание.

Основните тенденции, интегрирани в „икономиката на знанието”, според В. Иноземцев са²:

1. Превръщане на знанието във фактор на производство;
2. Нарастване ролята на човешкия фактор и обучението през целия живот;
3. Модернизиране на информационната инфраструктура и внедряване на информационно - комуникационни технологии.

За „икономиката на знанието” Н. Стефанов отбелязва, че сме свидетели на нов модел на нелинейна турбулентна динамика с количествени и качествени различия в прогресивен и регресивен аспект³.

От гледна точка на автора „икономиката, основана на знанието” е съвременен икономически и културологичен модел на глобално развитие, с помощта на който може да се разтълкува смисъла на прехода към новите условия.

Концепцията за икономика на знанието е изключително актуална поради ключовата роля, която изпълняват знанието и информацията в съвременен план. Традиционните фактори на производство –

¹ Вж. Икономика на знанието. Съставители: Ялъмов, Т., Стефанов, Р. и екип на „Индъстри уоч”. - Фондация „Приложни изследвания и комуникации” ARC Fund, С., 2004, с. 3-4.

² Вж. Василев, Й. Новата икономика – предизвикателства и възможности за България. Свищов, 2005, с. 36-40.

³ Вж. Стефанов, Н. За икономика и обществото на знанието. // Човешки ресурси, 2006, № 5, с.6-7.

труд, земя и капитал в съвременната икономика действат само при условие на ефективно използване на знанията. На преден план излизат повишаването на квалификацията, професионализмът и творческите способности на работещите като главни характеристики на труда и човешкия потенциал. Изменя се и самият подход към същността, смисъла и начина за придобиване на знания и подбор на информацията. В най-важна компонента на социално-икономическото развитие се превръщат не всички знания и информация, а тези овладяването, на които изисква висше образование.

Повишаването на ролята на знанието в икономическите процеси неизменно се асоциира с развитието на информационните и комуникационните технологии. Именно чрез тях се придобива огромен масив от данни, който вследствие на човешките способности се преобразува в познание. Следователно най-важен ресурс за осигуряване на икономическото развитие е не толкова информацията, колкото знанията, т.е. информацията, усвоена от човека и съществуваща в неговото съзнание⁴. Икономиката на знанието се явява по-висш модел на социално икономическо развитие от информационната икономика.

Ускорените промени в края на XX и началото на XXI век показват, че светът навлиза в нова форма на международни икономически отношения, които формират т. нар. „предприемаческа” икономика, която е с обновени бизнес перспективи. Интензифицират се процесите на интернационализация, глобализация и технологизация на бизнес операциите. Именно трансформацията на технология от знание в продукт обуславя промените в конкурентоспособността на фирмите в съвременен аспект.

3. Необходимост от интелектуализация на бизнеса

Преходът към постиндустриален модел на стопанска организация и управление е дълъг и труден процес, изпълнен с редица предизвикателства и нови възможности за бизнеса. Постиндустриалният етап поставя на преден план фирми с радикално променена пропорция между знание, информация и управленски ресурс. Наложителна е по-висока квалификация на мениджърите и собствениците на предприятията, които същевременно предявяват по-строги изисквания и към равнището и степента на образование на своите служители. Преходът към информационното общество и икономиката на знанието изисква най-пълно използване на суровинните резерви и възможности на обществото чрез образование и интелектуализация на труда и производ-

⁴ Вж. Иноземцев, В. Парадоксы постиндустриальной экономики (инвестиции, производительность и хозяйственный рост в 90-е годы) // МЭМО, 2000, № 3, с. 3-11.

ството. „Интелектуализацията е процес на нарастване умението да се усвояват, преработват и прилагат знанията в индивидуалната и обществената практика: повишаване на способността да се действа целенасочено, съгласно с изискванията на логиката на обективните връзки, придаване на повече рационалност на духовно практическата дейност на човека”⁵. Интелектуализацията не се свежда до увеличаване фонда на човешките знания, а до проникване на науката и нейните резултати в човешката дейност и обществената практика.

В икономиката на знанието се променят както отношенията между фирмите, така и структурите на самите фирми. Те често са принудени да обновяват своя бизнес модел – да насищат с интелект своите продукти, пазари, канали на разпределение, организационна структура, култура и др. В икономиката на знанието са специфични основополагащите принципи на бизнеса. Природата на труда и изискванията към работната сила се променят. В основен капитал на всяко предприятие се превръща и интелектуалната собственост, като при това лидери стават фирмите, предлагащи високотехнологични продукти.

Експанзията на новата информационна, основана на знанията икономика нарушава традиционната корпоративна логика, променя ориентирите, от които фирмите се ръководят в своята дейност. Способността за използване на информационните потоци, производството на нова информация и осигуряването на нейното търговско разпространение се превръщат в главни фактори за успеха на съвременния бизнес. Фирмите, чиято производствена стратегия не изхожда от максималното използване на интелектуалния потенциал на своите работници, се оказват неконкурентоспособни в настоящите условия. Интелектуалните ресурси, интелектуалният или човешкият капитал принадлежат към най-подвижните и неопределени категории, използвани в икономическите и социологическите изследвания.

Наред с основните черти на фирмена дейност, съществено еволюират мениджмънтът и маркетингът като управленски концепции, тясно свързани с тяхната стопанска стратегия и практика. Понастоящем за успешно функциониране и печеливша бизнес дейност и взаимоотношения най-адекватна и най-ефективна би била комбинацията между положителните черти на малките и големите фирми. По този начин взаимно се неутрализират недостатъците и мултиплицират фирмените конкурентни предимства в устойчива перспектива.

---

⁵ Интелектуализация и социална практика. Философско-методологически, социологически и психологически аспекти. София, 1981, с. 46.

Самото икономическо и социално развитие изисква повишено внимание от страна на обществото и държавата към човека в икономиката, без чиито знания и умения най-високите съвременни технологии ще останат застинали и без който не може да има нито съзидание, нито потребление на създаденото.⁶ „Новата икономика” се основава на знанията, а не на разширяващото се потребление на природни ресурси. Това означава, че основен капитал на всяка фирма става и интелектуалната собственост, а не само материалните активи и традиционните ресурси.

Заключение

Съвременният свят е на границата на две епохи, едната – индустриалната, която е изживяна, но още не е приключила, и другата – информационната, която е започнала, но още не е достигнала своята кулминация и световна доминантност. Това общество, което идва да смени индустриалното производство, доста често наричат икономика, основана на знанията, или по-просто, но по-малко точно – икономика на знанията. Като нова форма на социално-икономическо развитие тя генерира множество предизвикателства и възможности пред отделните икономики и бизнес. В модерния свят формирането на общество и икономика на знанието, наситени с интелект е разумната алтернатива за устойчиво развитие, източник на богатство и повишаване благосъстоянието на населението.

ЛИТЕРАТУРА

1. Бонева, Ив. Новата икономика. Възникване, развитие, утвърждаване. Авангард, София, 2004. ISBN 954-323-033-1.
2. Василев, Й. Икономиката, основана на знанието – в търсене на нов алгоритъм на развитието. Сп. „Народностопански архив”, кн. 3, 2010, с. 110-126. ISSN 0323-9004.
3. Василев, Й. Информационното общество – съвременно състояние и възможности за развитие в България. Абагар, В. Търново, 2012. ISBN 978-619-166-002-3.
4. Василев, Й. Информационното общество и информационната икономика - теоретични концепции и практически измерения, Издание: Развитието на българската икономика - 25 години между очакванията и реалностите: Сборник доклади от юбилейна международ-

---

⁶ Вж. М. Кастельс. Информационная эпоха. Экономика, общество и культура. Пер. с англ. М., 2000.

- на научна конференция - Свищов, 20-21 ноември 2015 г., с. 13-26
Издателство: АИ Ценов, 2015. ISBN 978-954-23-1105-8.
5. Василев, Й. Новата икономика – предизвикателства и възможности за България. Свищов, 2005. ISSN - 1310-2737
  6. Игнацкая, М. А. Новая экономика: опыт структурно функционального анализа. Москва, Едиториал УРСС, 2005. ISBN 5-354-00996-0.
  7. Икономика на знанието. Съставители: Ялъмов, Т., Стефанов, Р. и екип на „Индъстри уоч”. - Фондация „Приложни изследвания и комуникации” ARC Fund, С., 2004. ISBN-954-90624-4-9
  8. Интелектуализация и социална практика. Философско-методологически, социологически и психологически аспекти. София, 1981.
  9. Кастелс, М. Информационната епоха. Икономика, общество, култура. Том I. Възходът на мрежовото общество. С., 2004. ISBN 954-607-646-5.
  10. Лилов, А. Информационното(ите) общество(а). С., 2008 ISBN 978-954-09-0129-9.